

At fóta sær í tilveruni

Tá ið Hanus Andreassen í 1980 gav út sítt fyrsta søgusavn, kom tað óvart á mong, at savnið var somikið øðrvísi enn føroysk søgusøvn flest. Bara tittulin: »Dóttir av Proteus«! Málið var hartil smidligt, nútímans og rótfest um somu tíð. Innihaldið í søgunum veik eisini frá, tí so nógv av tí snúði seg um gerandisdagin hjá tilkomnum ungdomi, trivandi sum í blindum eftir einari framtíð, og um vónir og ósigrar á leiðini, skrivar Jógvan Isaksen í fyrri greini um søgurnar hjá Hanusi Andreassen

Jógvan Isaksen

»Dóttir av Proteus« er býtt í triggjar partar við tveimum søgum í hvørjum. Tann stutta »Hellan« leggur fyrri sum ein vakur prologur frá barnaárunum á útoyggj. Fyrstu setningarnir boða frá markleysum møguleikum: »Á oynni var alt, sum lív kundi lýsta hjá einum óvita...«, og tí næst verður alt tað góða, sum finst í paradísinum reksað upp. Men blaðsíðan er ikki hálvgingin, tá ið lesarin fær varhugan av, at bygdin ikki er tann bera friðsæla, at undir tí hugnaliga yvirflatanum ligga aðrar kreftir og lúra. Hella, fjart frá bygdini og har tey vaksnu ikki seta sín fót, umboðar afturfyrri lukudreyrnar.

Drongurin kennir seg greidliga happaðan av bygdaríðkinum, fóli seg persaðan í eina prokrustes-song, meðan hellan umboðar frælsíð og ævintýrið, ein heimur uttan mark, har tú kanst spæla tey villastu spøl og droyma teymaleysar dreyrnar. Dreyrnar, sum fevna líka frá »Sjúrðarkvæðunum« um »Nám Salomon Kongs« til at bjarga eini trimastraðari skonnart.

Spillan í søguni er tey vaksnu - summi av teimum - og mótsetingurin í søguni er júst ímillum tann reina barnaheimin fjart frá bygdini og so ta tvítnu verðina heima í túninum. Hugflog stendur ímóti tvørari gagnhugsan. Kortini er søgan ikki dørur og merkt av vónloysi. Tvørturímóti. Høvudsýðkennið er ævintýr, hugflog og lívshugur, sum tað ikki fer at lukkast

bygdini at koma.

Fals undir friðum skinni

Næsta søgan við sálmatitlinum »Undir tinum veingjareidum« leggur fyrri við hesi søgn: »Oftast hendi tað, eftir at hann hevði ligið leingi sjúkur«. Orðini rúka av ófrættum, av fyriboðan um óheimligar hendingar og -feigd. Frásøgumaðurin - drongurin Kaisten - fær tíðum kensluna av, at hann hevur mist sambandið við foreldur og systkin, at hann er glataður.

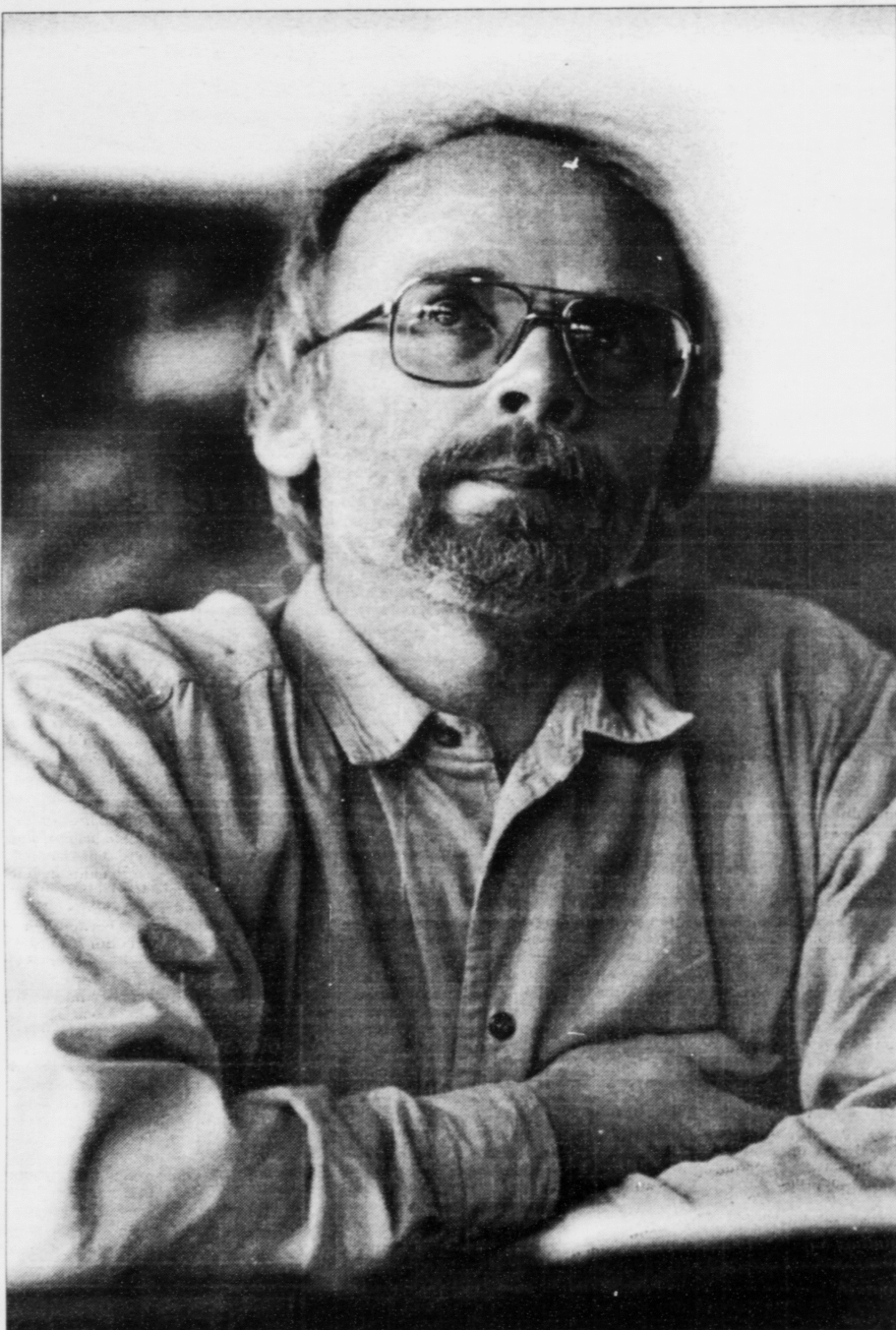
Søgan byrjar sostatt grimmliga, men liðandi hæsar tann óunnliga kenslan av, og vit eru aftur í gerandisdegnum. Og hvar er hesin gerandisdagurin? Jú, hann er »í eini hugnaligari, lítilli bygd«, at siggja til eitt rætt paradís.

Kortini er okkurt, sum ikki ruggar rætt! Hvussu kann drongurin við millumbilum vera so illa heitin, tá ið hann býr í eini tilfari bygd? Antin er nakað galið við dronginum, ella er okkurt í bygdini, sum eygað ikki sær.

»Undir tinum veingjareidum« er ein beisk lýsing frá barnaárunum í lítilli bygd, har jagstran og stigmatisering av honum, sum er annarleiðis, er gerandiskostur, og har smádrongurin ikki kann snúgva sær til foreldrini, tí tey hava gloymt ræðslurnar frá uppvækstri.

Bygdin verður lýst við speisemi: har kann eingin synd vera, tí prestar og prædikumenn vitja so tíðum, og restini tekur lærin sær av, »so mundi nøkur sál hava neyð har á staðnum?«. Og stressaðir ferðamenn, sum vitja, meina, at her má reinleikin búgva.

Síðani vísir høvundurin, hvussu smábygdin stundum kann vera eitt helviti, sum hann ið kemur uttanifrá ikki merkir, men sum serstakliga tann minni menti, sum býr í bygdini, veit alt um. Tað

Hanus Andreassen, rithovundur, gav út sítt fyrsta søgusavn, »Dóttir av Proteus« út í 1980

tekur tíð at læra at tulka tað dolda háðið og spottid, »tað kravdi tev og týðarakynstur«.

Ræðslan, sum stundum kemur á Kaisten, er uttan orð. Hann sigur einki við foreldrini, tí tað ber ikki til at lýsa angistina fyrri teimum. Og júst tí hon ikki kann orðast, fær eingin hjálpt

honum, hvørki Gud ella menniskir.

Hann er verjuleysur ímóti tí tvítydda, tí ikki sagda, og teir vaksnu nýta hetta sum vápn og miðil at sleppa av við alt tað niðurbundna, sum bilgist innan í teimum. Tað sama verndarloysi gongur aftur, tá ið hann er saman við teimum stórru

dreingjunum. Meðan øll børnini spæla saman, er tað sum í aldingarðinum, men fyrst ið hann er einsamallur við teimum stórru dreingjunum, gerast teir til smámyndir av teimum vaksnu og við minst líka ringari muru. Eitt kvöldið verður Kaisten snøgt sagt neyðtíkin.

Søgan kann lesast sum ein syndafallssmyta, har Kaisten er menniskjað í aldingarðinum, ið sum frá líður gerst alt meira greitt yvir, at syndin er komin inn í heim. Bæði deyðin og seksualiteturin leika á, og tað eru júst hesi, sum saman við ævinleikanum og Gudi gera vart við seg, tá ið herð-